MAASEUDUN TULEVAISUUS
Maa- ja metsätaloustuottajajärjestön äänenkannattaja – Perustettu 1916

Päätoimittaja
Lauri Kontro

Toimituspäälliköt
Jussi Martikainen
Tiina Taipale

Kirjoissa on tietoa, joka löytyy vain kirjoja lukemalla.
JAANA HÄNNINEN ITÄ-SAVOSSA

Tietotekniikkaan menee miljardeja

Suomi on menneinä vuosina ylpeillyt tietotekniikan osaamisella. Puhuttiin jopa, että olemme rakentamassa maailman johtavaa tietoyhteiskuntaa.

Ehkä puheille oli jonkinlaista katettakin, koska Nokia ja sen ympärille rakentunut it-osaaminen olivat maailman huippuluokkaa. Osaamisesta, koneista ja laitteista huolimatta tietoyhteiskunnan rakentaminen jäi suurelta osin lähtötelineisiin.

Yksi esimerkki ovat haja-asutusalueiden laajakaistayhteydet. Kunnianhimoisista tavoitteista huolimatta nopeiden yhteyksien rakentaminen on edelleen kesken.

Laajakaistayhteyksien hidas rakentaminen ei ole ainoa tietoyhteiskunnan kehitystä hidastava asia. Jo vuosia on puhuttu esimerkiksi terveydenhuollon tietojärjestelmien ongelmista.

Tietoa on olemassa, mutta sen käyttäminen on vaikeaa, koska terveydenhuollon toimijoilla on erilaiset tietojärjestelmät. Tieto ei yksinkertaisesti liiku esimerkiksi sairaaloiden ja perusterveydenhuollon välillä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kyselytutkimuksen mukaan 70 prosenttia sairaalalääkäreistä hankkii potilastietoja pääasiallisesti paperipostina tai faksilla, jos tarvitsevat tietoa oman organisaationsa rekisterin ulkopuolelta. Lääkäreiden mielestä tässä tuhraantuu liikaa aikaa, joten tietoa ei välttämättä edes yritetä hankkia. (MT 6.8.)

On ihmeellistä, ettei esimerkiksi terveydenhuollon järjestelmiä ole pystytty rakentamaan siten, että ne ”keskustelisivat” keskenään.

Selitykseksi on usein sanottu, että kunnat ja sairaanhoitopiirit ovat itsenäisiä ja ne hoitavat hankinnat itse. Markkinatalouden periaatteiden mukaisesti tietojärjestelmien tarjoajia on useita ja hankintapäätökset tehdään tapauskohtaisesti.

Kunnat ja sairaanhoitopiirit ovat tietenkin – ainakin teoriassa – itsenäisiä. Ei valtiovalta kuitenkaan ole ollut aivan aseeton esimerkiksi tietojärjestelmien yhteensovittamisessa. Näin luulisi ainakin sillä perusteella, että hallitus pystyi lopettamaan – kuntia tai sairaanhoitopiirejä kuulematta – nämä itsenäiset sairaanhoitopiirit.

Edistystä on tapahtunut. Sosiaali- ja terveysministeriö on päättänyt, että julkisen terveydenhuollon on liityttävä kansalliseen potilasarkistoon syyskuuhun 2014 mennessä. Uudistus pakottaa kuntia, kuntayhtymiä ja sairaanhoitopiirejä tuottamaan yhteensopivaa, saman standardin mukaista tietoa.

Terveydenhoitoalan tietojärjestelmät eivät aina sovi yhteen.

Päätös on perusteltu, mutta siinä on sama ongelma kuin kuntauudistuksessakin. Kiireellä ei saada toimivia ratkaisuja aikaan, ja usein ne tulevat myös kalliiksi. Vuosikymmenten aikana rakennettua ei voi parissa vuodessa purkaa ja rakentaa uudelleen.

Sosiaali- ja terveysalan rakenneuudistusta pyritään toteuttamaan nyt yhtä aikaa kuntien rakennemuutoksen eli kuntaliitosten kanssa. On aivan selvää, että koko harjoituksen onnistumisen kannalta tietojärjestelmien yhteensovittaminen on avainasemassa. Oman lisänsä keitokseen tuo myös tietojen keräämistä ja käyttöä koskeva tietosuojalainsäädäntö.

Sitran teettämän konsulttiselvityksen mukaan pelkästään potilas-kansalaisten ympärillä oleva tietovyyhti on niin mittava, että järjestelmän uudistamisen on arvoitu maksavan seuraavien kymmenen vuoden aikana 1,2–1,8 miljardia euroa.

Uudistusten edellyttämät tietotekniset ratkaisut ovat isoja. Pystyvätkö uudet ”vahvat peruskunnat” kaiken muun myllerryksen keskellä uudistamaan myös tietohallintoaan? Mistä saada rahat ja osaaminen yhä enemmän maksaviin ja monimutkaistuviin tietohallintoinvestointeihin?

Tieto ei liiku sairaaloiden ja perusterveydenhuollon välillä.

Visio kyläkaupasta

Visioita – joita myös herrojen haaveiksi kutsutaan – tarvitaan paremman maailman rakentamiseksi. Jos visio on selvä ja sitä aletaan tarmolla toteuttaa, yleensä saadaan myös jotakin aikaiseksi.

Päivittäistavarakauppa ry:ssä on nähty vaivaa tulevaisuuden kyläkaupan visioimiseksi (MT 6.8.). Kaupan edunvalvojan mielestä kyläkauppa saisi kasvaa maaseudun monipalvelukeskukseksi, jossa yhdistyisivät kaupan lisäksi yksityiset ja julkiset palvelut.

Internet olisi keskeisessä osassa – kauppias voisi tarjota yhteyden palveluihin ja myös opastaa niiden käytössä. Apteekki, Alko ja Itella tuotaisiin kyläkaupan avulla lähemmäs maaseudun asukkaita. Lakeja viilattaisiin esimerkiksi lääkejakelun osalta sopivammiksi.

Päivittäistavarakauppa on tärkeällä asialla. Kyläkauppojen arvoa ympäristönsä asukkaille on vaikea mitata. Usein arvo huomataan vasta sitten, kun kauppaa ja kauppiasta ei enää ole.

Suomessa on jäljellä enää 385 perinteistä kyläkauppaa. Viime vuonna ovensa sulki 32 kyläkauppaa eli poistuma alalta oli lähes kahdeksan prosenttia yrityksistä.

Huono kehityssuunta olisi käännettävä pikaisesti. Siinä Päivittäistavarakaupan ehdotus tarvittavine investointitukineen on hyvä alku.

Kyläkaupat ovat kokoaan arvokkaampi osa Suomen maaseutua ja sen elinvoimaa. Ongelma taitaa olla siinä, etteivät ne kuitenkaan pienuudessaan kiinnosta suuria kumppaneita, joita Päivittäistavarakauppa niille esittää.

Esimerkiksi Itella lopetti vuosi sitten kymmenittäin kyläkauppojen asiamiesposteja edes keskustelematta kauppiaiden kanssa. Ainakin asennemuutosta tarvittaisiin.

Sama pätee hallitukseen, joka edelleen panttaa päätöstä kyläkauppojen investointituen jatkosta.

VIERASYLIÖ

Biotalous uhkaa luonnonvaroja

Teknologinen kehitys on tuottanut yllättäviä haittoja ympäristölle ja luonnonvarojen käytölle.

Ei ole pitkäkään aika siitä, kun automatiikka ja parantuneet tuotantotavat arvioitiin ihmiskunnalle siunaukseksi ja työn helpotukseksi. Monin tavoin ihmistyön korvannut tekniikka lisäsi vain välineiden omistajien taloudellisia voittoja, kun samanaikaisesti voitiin kustannuksia välttää ympäristön pilaantumisella.

Tutkimuksen ja tuotekehityksen edetessä nähtiin lähes rajattomia mahdollisuuksia biotieteiden saavutusten soveltamisessa tuotantoon.

Tutkimus on hyvin pääomavaltaista ja siten koko maailmassa vain harvojen käsissä. Erilaiset biohankkeet arvioitiin kultakaivoksiksi ja tulevaisuudessa runsaat voitot tuoviksi. Ensiaallon mentyä on voitu todeta pettymyksiä tällä alalla.

Biotalous vai ekotuotanto

Yhtenä kuvitelmana olivat biotieteiden tuomat ratkaisut ympäristöongelmiin. Eräänä tällaisena oli bioteknologia, jonka käytössä geeniteknologian sovellukset mahdollistaisivat sellaisia menetelmiä, joihin nopeutensa ja tarkkuutensa takia perinteiset keinot eivät riittäneet.

Nyt voidaan nähdä, että geenitekniikan ovat ottaneet itselleen ne tahot, jotka yhteiskunnassa muutoinkin toimivat ajattelematta ympäristöä tai ihmistä. Sovelluksista ympäristöön tarkoitettuja on vähän.

Tuotannon kasvua ja siitä saatavaa taloudellista voittoa tavoittelevat ovat ottaneet toisen bioalan kehityskohteekseen. Siinä missä geeniteknologia on vain parikymmentä vuotta vanha, on biotalous vieläkin nuorempaa, 2000-luvun ajattelua.

Biotalous on päässyt mukaan kannatettavana alana jo Suomen hallitusohjelmaan. Tämä siitäkin huolimatta, että eri tahoilla maailmaa biotaloudella käsitetään erilaisia asioita.

Biotalous on alan vielä kehitysvaiheessa aina termin vakiintumista myöten.

Yleisesti katsotaan, että biotalous koskee vain uusiutuvia luonnonvaroja, niiden tuottamista, biomassasta saatavien tuotteiden valmistusta ja jalostamista. Onpa siihen laskettu markkinataloudessa mukaan myös tuotteiden markkinointi ja kulutus.

Biotalous on ympäristöuhkien kannalta myös haittoja aiheuttava. Sen tavoitteisiin kuuluu uusiutuvien luonnonvarojen käytön lisääminen. Samalla ei kuitenkin riittävästi nähdä ekologisia rajoja kaikkien luonnonvarojen käytössä.

On myös laajalti epäilty biomassan tuottamisesta aiheutuvan välillisiä haittoja luontoympäristölle. Biotalouden sijasta olisi parempi puhua ekotuotannosta osoittamaan, että tavoitellaan tasapainoa tuotannon ja luonnonvarojen riittävyyden kesken.

Biotalous on päässyt mukaan Suomen hallitusohjelmaan.

Polttoaineissa suurimmat rahat

Ympäristöongelmat koskevat erityisesti uusiutuvien nestemäisten polttoaineiden aikaansaamista ja niitä seurauksia, joita niiden biomassan tuotannosta aiheutuu muulle, välttämättömälle tuotannolle.

Energia-ala on bioalan suurin ja merkityksellisen kehittämiskohde, minkä vuoksi koko bioalaa pidetään joskus vastakohtana fossiilisten polttoaineiden käytölle.

Bioenergian seurausvyyhti pahenee Suomessakin tavoitteiksi otettujen biopolttoaineiden käytön edistämisessä. Ympäristölle etenkin trooppisissa maissa suurimpia haittoja aiheuttavat biodieselin palmuöljy ja bioetanolin soijaöljy, joiden edistämiseen ovat suomalaiset suuryritykset sekaantuneet.

Biotaloudessa liikkuvat suurimmat rahavirrat juuri polttoaineissa.

Myös Suomessa havitellaan tällä alalla siirtymistä käyttämään enemmän biomassasta jalostettuja aineita. Meillä riittää raaka-aineeksi puuta, jos vain sen käytössä osattaisiin olla ekologisen järkeviä.

Toinen kysymys on valmistetun tuotteen eettisyys: Onko pitkällä tähtäyksellä oikein valmistaa muita ympäristöhaittoja aiheuttaville kulkuneuvoille energiaa aineista, joita tarvitaan kasvavan väestön elintarvikkeiksi.

Biotalous ei saa olla muun talouden lisänä, vaan sen korvikkeena. Tavoitteeksi on asetettava tasapainon saaminen biotuotteiden ja uusiutuvien luonnonvarojen tuotannon kesken.

Ainakin aluksi on hyväksyttävä siirtyminen pääomavaltaisesta tuotannosta takaisin työvaltaiseen toimintaan. Markkinataloudessa tämä saattaa merkitä tuotantovälineiden omistajille menetyksiä, jotka kyllä korvautuvat koko yhteiskunnalle kestävänä ekotuotantona.

Avainasemassa kehitysmaissa

Vihreän teknologian vastustajat, joista osa on biotalouden väärinymmärtäjiä, asettavat geenitekniikan tavoin tavoitteet nykytuotannon voittojen mukaan ottamatta huomioon kasvavaa vaatimusta kestävästä kehityksestä ja luonnonvarojen säästämisestä.

Biotalous on avainasemassa kehitysmaissa, joissa valtaosa väestöstä saa päivittäisen elantonsa biomassan välityksellä. Vaikka biotalous ei ole sama kuin alkutuotannon anti, niin uuteen ekotuotantoon tulee panostaa maiden valtavan aliravitsemuksen edessä.

Suunnitelmat biotalouden esiinmarssista ja jopa johtavan aseman saamisesta tulevaisuuden tuotannossa kaatuvat helposti rahatalouden sanelemiin reunaehtoihin.

Kun asiaa tarkastellaan lyhytnäköisesti globaalitalouden jopa liiketaloudelliselta kannalta haetaan vastauksia sille, kuka vastaa ainakin alussa väistämättä tulevista kustannuksista tuotettua valmisteyksikköä kohden.

Kestävän kehityksen konferenssissa Riossa kehitysmaat asettivat vaatimuksia teollisuusmaille, jotka talouskriisien varjossa yrittävät selviytyä ilman ympäristöstä tulevia lisäkustannuksia ja mahdollisia avustuksia kehitysmaille.

Synnynnäinen ahneus huolehtinee siitä, ettei biotalous ainakaan kovin nopeasti tuo helpotusta kasvavaan tuotantoongelmaan.

Biotalous on hyvä kehittämisala, kunhan hyväksytään sen lähtökohdaksi ekotuotanto, jonka ei tule tuottaa voittoa ympäristön kustannuksella.

Maailman työttömät osaavat arvostaa heiltä nykyteknologian pois viemää työtä, kun samalla saadaan ympäristön ja luonnonvarojen käyttö pysyvästi kestäväksi.

OLLI PAASIVIRTA
Kirjoittaja on ympäristönsuojeluneuvos Kauniaisista.

PÄIVÄN KUVA

PÄIVI PELTONIEMI

Perunapellon pimentäjät

Uhkaavat pilvet kerääntyivät perunapellon ylle sunnuntaina Kannuksessa. Vaikka Pohjanmaalla ukkosti paikoin rankasti, nämä pilvet eivät tuoneet mukanaan sen enempää vettä kuin salamoita.

Päivän kuva -ehdotuksia voi lähettää MT:n toimitukseen osoitteeseen lukijankuva@maaseuduntulevaisuus.fi. Julkaistuista kuvista maksetaan palkkio.

KOLUMNI: KAIJALEENA RUNSTEN

Kiltistä partiolaisesta omahyväiseksi tähdeksi

Olen hämmentynyt. Lähes päivittäin mietin, mihin suomalaisilta ovat kadonneet hyvät käytöstavat. Lukija suonee anteeksi alun pääkaupunkimaiset esimerkit. Niiden takaa löytyy jotain, mikä liittyy yleisemmin kansamme nykymenoon.

Liikenteessä näkee yhtä paljon vilkuttomia kaistanvaihtoja kuin vilkun käyttöä. Ohituksista palattaessa kiilataan ihan eteen ja takapuskurissa roikutaan. Kun mennään moottoritielle, ajetaan vasenta kaistaa, vaikka oikealla olisi kuinka tilaa.

Meille uskotellaan Helsingin olevan ruuhkainen kaupunki. Todellisuudessa miljoonametropolimme yltää eurooppalaisessa tilastossa vain 20:n huitteille.

Niin pyöräilijät kuin jalankulkijat kulkevat laput silmillä ja niska jäykkänä. Ympärille ei tarvitse katsoa edes oman turvallisuuden vuoksi.

Junaan ja linja-autosta ei pääse ulos, kun sisään haluavat seisovat avautuvien ovien edessä massana, jossa on nippanappa yhden ihmisen mentävä kolo. Ravintolan ja kaupan tiskeillä voit olla varma, että joku kiilaa. Konserteissa seistään muiden edessä tanssimassa istumapaikoilla, vaikka seisomakatsomo olisi sitä varten.

Edes kuuluisaa ”oho”-sanaa ei lipsahda. Itsekäs käytös on siis tarkoituksellista – ei vahinko.

kaijaleena.runsten@maaseuduntulevaisuus.fi

Anteeksipyyntö on vielä vaikeampaa kuin kaupungistumisen alkuvaiheissa. Edes kuuluisaa ”oho”-sanaa ei lipsahda. Itsekäs käytös on siis tarkoituksellista – ei vahinko.

Roskat jäävät sinne, minne ne sattuvat kädestä putoamaan. Olutlaatikot ja pikaruokakääreet kulkevat laukussa tai autossa siihen asti, kun ne on käytetty. Tyhjinä ne muuttuvat niin painaviksi ja tilaa vieviksi, että ne on ihan pakko viskata tienvarteen.

Televisiot, vessanpöntöt ja kodin jätesäkit kuljetetaan jopa kymmeniä kilometrejä moottoritien varteen. Jäteaseman olisi luullut olevanlähempänä.

Opettajia häiritään soittamalla tai tekstittelemällä heille iltamyöhällä ja viikonloppuna. Omaa lasta puolustetaan kuuntelematta, millaisia kokemuksia muilla on hänen käytöksestään. Koulukiusaajassa ei ole vikaa, vaan kiusatussa.

Moni nuori ja nuori aikuinen käyttäytyy onneksi nykyisin joustavammin kuin keski-ikäiset vanhempansa. Varsinkin palvelualoilla tapaa päivittäin nuoria, joilla on asenne kohdallaan.

Sitten nuorten joukosta löytyy näitä pikkupissiksiä ja ilkimyksiä. Kun kuuntelee junassa parin 13-vuotiaan v-litaniaa, tulee mieleen, että kotona ei taideta suorittamisen ja kuluttamisen kiireeltä ehtiä edes jutella. Samantasoista kuulee nimittäin monen aikuisen suusta – yleensä kun on rentouduttu ottamalla pari ”sivistynyttä”.

Vanhemmille lasten käytös voi tulla yllätyksenä. Tai sitten ongelmaa ei nähdä, kun itse käyttäydytään samoin.

”Mulle heti kaikki” näkyy myös politiikassa. Vain kaksi vuosikymmentä oman talouskriisin jälkeen olemme ylivertaisia taloudenpidossamme muihin eurooppalaisiin nähden. Sen sijaan, että aidosti auttaisimme toisia kokemustemme nojalla, vaadimme erityiskohtelua, ettei meidän vaan tarvitse luopua ja joustaa.

Sisäpolitiikka on ryhtynyt johtamaan kansainvälistä politiikkaa. Muutamassa vuodessa partiolaisesta on tullut poikkeuksia vaativa maailmantähti, jollaisia ovat aiemmin olleet Britannia, Berlusconin Italia ja Puola.

Kulttuurimme muutos on minulle hyvin vierasta. Missä on peruskäytös, jossa otetaan asiallisesti huomioon niin tutut kuin vieraat? Sellaiseen ainakin minut kasvatettiin. Tiedä sitten, menikö mitään perille.

Me suomalaiset emme ole lipeviä small talkin taitajia emmekä huippusosiaalisia – eikä tarvitsekaan. Kulttuuriimme eivät kuitenkaan ole kuuluneet viisastelu ja ylimielisyys. Elämänmenomme perustana on ollut ystävällisyys ja tiukan paikan tullen yhteen hiileen puhaltaminen, niin yksin hiihtäjiä kuin olemme ehkä olleet.

On kuin luterilaisesta liiasta vaatimattomuudesta ja kiltteydestä olisi parin vuosikymmenen vaurastumisen ansiosta siirrytty toiseen ääreen. Omahyväisyys leimaa niin kansalaisia kuin kansakuntaa.

Nokian lopetustietoja lukiessa olen ajatellut, kuinka karuina voivatkaan seuraukset pian tuntua. Tässä asenneilmastossa siitä tulee monelle kova koulu.

Sanonnan mukaan ylpeys käy lankeemuksen edellä. Omahyväisyys on minun ymmärrykselläni juuri sitä: ylpeyttä.

LEHTIKATSAUS

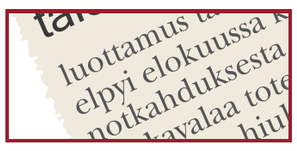

Paluu kouluun – ja painajaisiin

Kaleva kirjoittaa koulukiusaamisesta.
”Koulu alkaa useimmissa Suomen kunnissa seuraavan viikon aikana. Suuri osa lapsista ja nuorista odottaa uutta lukuvuotta innokkaasti, mutta osa laskee jäljellä olevia lomapäiviä syvä huoli mielessä: joudunko taas kiusatuksi. Koulukiusaus on ikiaikainen ilmiö, eikä vain suomalainen vitsaus.

Tämä ei kuitenkaan tee siitä yhtään hyväksyttävämpää. Pahimmillaan kiusatuksi joutuminen rusentaa lapsen tai nuoren itsetunnon ja haittaa elämää vuosiksi eteenpäin.”

”Koska kiusanteko on saanut uusia muotoja, myös sen torjunta on käynyt vaikeammaksi. Olennaiset toimijatahot ovat kuitenkin entiset: koulu ja vanhemmat. Keskeistä on, että noiden tahojen yhteistyö toimii.”

”Suomalainen koulujärjestelmä on oppimistuloksilla mitattuna nostettu maailman kärkeen. Kouluviihtyvyydessä samaan ei ole päästy. Siksi työtä koulukiusaamisen taltuttamiseksi pitää määrätietoisesti jatkaa.

Kiusaaminen ei ole luonnonlaki, jonka edessä kädet saa nostaa pystyyn.”

Eurokriisi avittaa Soinia

Etelä-Suomen Sanomat kommentoi Ylen kannatuskyselyä, jossa perussuomalaisten kannatus nousi 17,5 prosenttiin.
”Puolue ajoi taas jo asemiaan kohentaneen keskustan ohi suurimmaksi oppositiopuolueeksi.

Selitys on yksinkertainen. Jytkyä sulattaneet perussuomalaisten skandaalikansanedustajat ovat kesälaitumella ja euron kriisi pahenee. Puheenjohtaja Timo Soini on saanut tilaisuuden toistaa jo tutuksi käynyttä euromantraansa.”

”Urpilaisen kriittinen ja Soinin populistinen eurolinja miellyttävät kansalaisia muiden linjauksia enemmän.”